

Мазаєва Євгенія Антонівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія»

Житомирського державного університету імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Гавриловська Ксенія Петрівна,

кандидатка психологічних наук, доцентка,

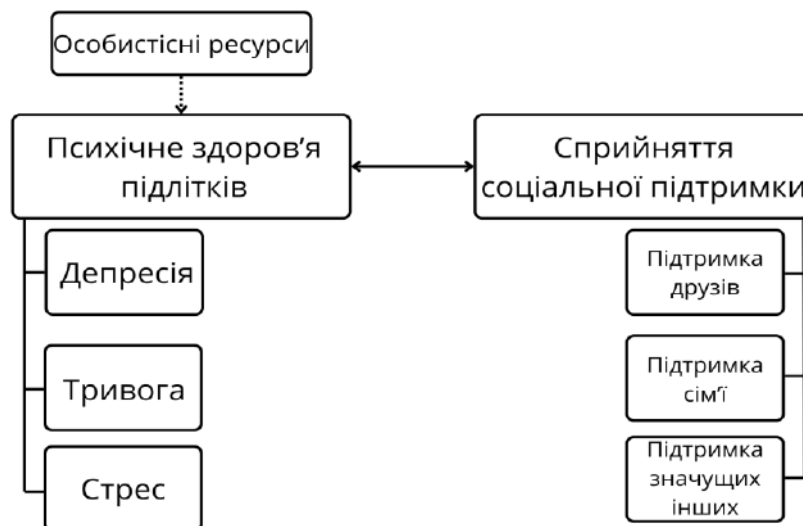
доцентка кафедри соціальної та практичної психології

Житомирського державного університету імені Івана Франка, Україна

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ ІЗ РІЗНИМ РІВНЕМ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

Кризові періоди та специфіка підліткового віку вимагають активізації захисних механізмів особистості. Провідну роль у збереженні психологічного добробуту відіграє соціальна підтримка, надійне оточення якої нівелює руйнівний вплив дистресу й запобігає депресивним чи тривожним станам. Вивчення захисної ролі соціальних ресурсів ґрунтується на сучасних зарубіжних дослідженнях. Лонгitudні спостереження [3] доводять, що міцні соціальні контакти є ключовим механізмом зниження емоційного дистресу підлітків. Д. Вайнберг [6] підтверджує, що соціальна впевненість формує основу психологічної резистентності, що доповнює класичну позицію Г. Зімета [7] про першочергову важливість суб'єктивного відчуття доступності допомоги.

Теоретична модель розглядає підтримку як багатовимірний ресурс, що трансформує сприйняття загрози. Поєднання високого рівня сприйнятої соціальної підтримки з індивідуальними копінг-стратегіями формує психологічну стійкість підлітків (див. Рис. 1).

Рис. 1. Теоретична модель взаємозв'язку соціальної підтримки та психічного здоров'я підлітків

Дослідження 80 підлітків за методикою DASS-21 (адапт. Ю. Стадник, А. Мельник) [2] виявило нормальний емоційний фон у 52,5% осіб. Легкий рівень депресії мають 13,75%, помірний – 20%, виражений – 6,25%, сильно виражений – 7,5%.

За шкалою тривоги ситуація критична: норма зафіксована лише у 32,5%, тоді як легкий рівень мають 16,25%, помірний – 8,75%, виражений – 12,5%, а сильно виражений – 30% (24 особи). Нормальний рівень стресу притаманний 43,75% учнів, легкий – 15%, помірний – 13,75%, виражений – 21,25%, сильно виражений – 6,25% (див. Рис. 2).

Рис. 2. Відсотковий розподіл рівнів вираженості депресії, тривоги та стресу

Методика MSPSS [7] (адапт. Ю. Стадник, А. Мельник) [1, с. 4] підтвердила розвинену систему зовнішніх ресурсів. Отримано такі середні значення субшкал: «значущі інші» – 5,81, «друзі» – 5,78, «сім'я» – 5,70, інтегральний індекс – 5,76. Для глибшого аналізу дані було розподілено за рівнями шкали Лайкерта [5]. Результати відображено на рис. 3.

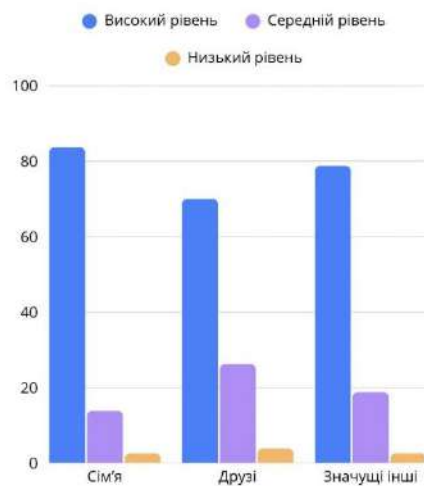

Рис. 3. Розподіл досліджуваних за рівнями сприйнятої соціальної підтримки

Розподіл свідчить про домінування високих показників. Найвищу підтримку зафіксовано в родинному колі: 83,75% підлітків мають високий рівень підтримки сім'ї, 13,75% – середній, 2,50% – низький. Субшкала «значущі інші» також має виражені результати: високий рівень відчують 78,75% опитаних, середній – 18,75%, низький – 2,50%. Ми припускаємо, що це зумовлено узагальненим поняттям «хтось», куди підлітки суб'єктивно підставляють будь-яку важливу особу (партнерів, вчителів тощо). Показники підтримки друзів значні: високий рівень виявлено у 70%, середній – у 26,25%, низький – у 3,75%. Дані відображають відкритість підлітків до світу та вміння залучати оточення для вирішення проблем.

Структурні особливості захисних ресурсів ми аналізуємо через модель BASIC Ph М. Лаад [4], яка виокремлює шість каналів: віру (B), афекти (A), соціум (S), уяву (I), когніції (C) та фізіологію (Ph). Проведений контент-аналіз засвідчив перевагу Соціального каналу (42,08%). Основним комунікативним ресурсом є однолітки (друзі, партнери) та родина (батьки, сиблінги). Низьку представленість мають Когніції (6,01%), Афект (1,91%) та Віра (0,27%), що зумовлено віковою специфікою розв'язання життєвих криз.

Результати дослідження підтверджують роль соціальної підтримки як важливої захисної системи особистості. Здатність підлітків трансформувати зовнішню допомогу у власні стратегії копіngu створює надійну основу для збереження психічного здоров'я в умовах тривалого стресу.

Список використаних джерел:

1. Мельник Ю. Б., Стаднік А. В. Багатомірна шкала сприйняття соціальної підтримки : методичний посібник. Харків : ХОГОКЗ, 2023. 14 с.
2. Мельник Ю. Б., Стаднік А. В. Шкала депресії, тривоги та стресу : методичний посібник. Харків : ХОГОКЗ, 2023. 14 с.
3. Demkowicz O., Panayiotou M., Qualter P., Humphrey N. Longitudinal relationships across emotional distress, perceived emotion regulation, and social connections during early adolescence: A developmental cascades investigation. *Development and Psychopathology*. 2024. Vol. 36. P. 562–577.
4. Lahad M., Shacham M., Ayalon O. The "BASIC Ph" model of coping and resiliency: Theory, research and cross-cultural application. London : Jessica Kingsley Publishers, 2013. 272 p.
5. Likert R. A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*. 1932. Vol. 22, No. 140. P. 1–55.
6. Weinberg D., Stevens G. W. J. M., Peeters M., Visser K., Frankenhuis W., Finkenauer C. The role of social cognitions in the social gradient in adolescent mental health: A longitudinal mediation model. *Development and Psychopathology*. 2024. Vol. 36. P. 953–966.
7. Zimet G. D., Dahlem N. W., Zimet S. G., Farley G. K. The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*. 1988. Vol. 52, No. 1. P. 30–41.